

ŽIVOT U SLOBODNIM VEZAMA I ŽENIDBA NA POKUS – KRŠĆANI U GRAĐANSKIM ŽENIDBAMA

Alojzije Čondić, Split

UDK 173.2:347.6

Pregledni članak

Primljeno 03/2006

Sažetak

U doba ugroženosti ženidbe i obitelji, kao 'temeljne ustanove za život svakoga društva', suvišno je pitati se je li suvremena uljudba u prijekoru. Primjerenije je tražiti način kako iz nje izići. Pisac nastoji opisati okolnosti i uputiti na posljedice koje, nakon omalovažavanja ženidbe i obitelji, nastaju iz života u neredovitim stanjima. Načinom bogoslovno-pastoralne prosudbe, prije svega prikazuje odraz kulturalnih promjena na ustanovu ženidbe i obitelji. Potom govori o pojavi i različitim oblicima slobodnih veza u društvu, o potrebi prikladnoga poznavanja ustanove ženidbe, o postupnom osporavanju ženidbe u društvenoj sredini i stvaranju nenaravnoga kulturalnog ozračja, čemu osobito pridonosi ideologija roda (gender). Pisac donosi stav crkvenoga učiteljstva o slobodnim vezama. Prikazuje učestaliju činjenicu života u ženidbi 'na pokus' i opredijeljenost kršćana za građansku ženidbu. Na kraju članka osvrće se na neprikladnost priznavanja slobodnih veza.

Ključne riječi: ženidba, obitelj, slobodne veze, istospolne veze, osoba, narav, društvo.

Uvod

Naslov članka danas pobuđuje veliku pozornost u kulturalnim, društvenim i političkim raspravama. Budući da je u tomu surječju sam predmet veoma izazovan i suvremen, zaslužuje temeljitu i duboku bogoslovno-pastoralnu

prosudbu. Nažalost, toj se, veoma osjetljivoj i zamršenoj raspravi, koja izaziva različite sukobe, često prilazi usputno, površno, nerazumno i s velikom pristranošću.

U pozadini toga nalazi se poteškoća shvaćanja ženidbe i obitelji, koja ulazi u veliku brazdu 'novoga antropološkog pitanja'. Pitanje o čovjeku ne odnosi se samo na znanstvenike niti se s njim suočavamo samo u nekomu pojmovnom obliku, nego pitanje *tko je čovjek?*¹ uključuje njegov cijeli život, osobnost i njegovu svakodnevnicu. Sve isto doživljuje li se čovjeka kao jedinstvo duše i tijela² ili ga se, u *pozitivističkoj* ograničenosti, svodi samo na tjelesnost, što ima velike posljedice u životu pa utječe na duh i ponašanje. Odsudno je važno kako se promatra čovjeka i obitelj u svagdanjem životu i društvu, jer »budućnost čovječanstva ovisi o obitelji«³.

Kada se govori o obitelji utemeljenoj na ženidbi, onda se u stvarnosti raspravlja o životu, o slobodi, o pravima, o ljudskoj odgovornosti i prihvaća se društveni izazov, koji usmjeruje čovjeka na zadovoljavanje njegovih želja. Očito je da to nije samo antropološko pitanje nego, pod utjecajem brzih društvenih promjena i shvaćanja ženidbe i obitelji, koja su, kako kaže starodrevna mudrost, *seminarium civitatis*, filozofsko, bogoslovno, pravno i pitanje drugih društvenih znanosti. Zagovorom života u *slobodnim vezama* i ženidbe 'na pokus' stvara se nova kultura, koja unosi ozbiljan nered u obitelj i društvo.⁴

1. Kulturalne promjene i ženidba

U zapadnomu društvu, ženidba i obitelj, a s njima i stvarni oblik Crkve, proživljuju bitne promjene, što se odražava i na našu društvenu zbilju. To se očituje u sve manjem broju sklopljenih ženidbi, a sve većem broju rastava⁵, u

¹ Usp. DRUGI VATIKANSKI SABOR, Pastoralna konstitucija *Gaudium et spes* (GS), Kršćanska sadašnjost (KS), Zagreb, 1986.⁴, 10.

² Usp. GS 14.

³ IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica *Familiaris consortio* (FC), (22. studenoga 1981.), KS, Zagreb, 1997., 46.

⁴ Usp. GS 47.

⁵ Usp. BENEDETTO XVI, *Discorso ai partecipanti all'assemblea plenaria del Pontificio consiglio per la famiglia* (13. maggio 2006), u: PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Il Vangelo della famiglia e della vita*. Interventi del Santo Padre Benedetto XVI nei primi due anni del Suo Pontificato, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2007., br. 12.: »U porastu je, na žalost, broj rastava i razvoda, koji ruše obiteljsko zajedništvo i stvaraju velike poteškoće djeci, nedužnim žrtvama takvih stanja.«

smanjenomu postotku vjernika na misama i na drugim sakramentima, u odnosu vjernika prema Crkvi i župnomu pastoralnom radu. Cijela se Crkva svojevrsno mijenja. Zato se, osim o promjenama u Crkvi, svakako treba suočiti s nezaustavnim društvenim promjenama na svim životnim područjima.⁶

Budući da je totalitarna vlast XX. stoljeća htjela uništiti obitelj utemeljenu na ženidbi, *Opća deklaracija o pravima čovjeka*, iz 1948. godine, koju se danas nastoji proglasiti zastarjelom, zauzima se za tu naravnu ustanovu, pa u članku 16. kaže: »Obitelj je prirodna i osnovna društvena jedinica i ima pravo na zaštitu društva i države.«⁷ Nažalost, današnja prevladavajuća i sve više globalizirana kultura tu činjenicu bitno potkopava. Razdvajanje spolnosti i ljubavi, ljubavi i rađanja, potaknuto 'znanstvenim univerzalizmom'⁸, iznutra ruši jedinstvenost obiteljskoga tkiva i zagovara odobravanje slobodnih veza. Ženidba je izvrgnuta opasnosti, da od nje ostanu samo mrvice, kao što su slobodne veze, ženidba 'na pokus' ili građanske veze. U začetku tih suvremenih vidika o ženidbi, nalazi se krnje poimanje čovjeka, gdje ga se ne shvaća osobom, bićem otvorenim nadnaravnoj stvarnosti, nego pojedincem, koji bira svoje istine i čudoređe i drži ga se jedinstvom snage, probitka i užitka.

Pojave slobodnih veza, koje su u posljednje doba sve raširenije, potiču na ispitivanje savjesti, društveno i pastoralno zauzimanje za ženidbu i obitelj, kao dobra osobe i društva. Crkva, na općoj razini, ulaže mnogo truda, upućujući na ljudsko dostojanstvo i pokazujući zabrinutost za različite napade na osobu, koje odobrava i potiče postmodernizam.⁹ Ne radi se o naivnim i zasebnim ospori-

⁶ Usp. EDITORIALE, *Cristianesimo ed Europa*, u: La Civiltà Cattolica, 4 (1999), str. 319.-332.; A. GIDDENS, *L'Europa nell'età globale*, Laterza, Roma – Bari, 2007, str. 9.-18.

⁷ D. SKOK (priredio), *Ljudska prava. Osnovni međunarodni dokumenti*, Školske novine, Zagreb, 1990., str. 33.

⁸ Usp. A. SCOLA, *Una nuova laicità. Temi per una società plurale*, Marsilio, Venezia, 2007., str. 71.-73.

⁹ Naši su biskupi na različite načine očitovali zabrinutost zbog ugroženosti obitelji, ali nisu nigdje sustavno obradili izazov slobodnih veza u svim oblicima. U svojoj uskrsoj propovijedi 2006. godine, splitsko-makarski nadbiskup dr. Marin Barišić upitao se: 'Zar nije navaljen teški grobni kamen na život ako se zapostavlja pravno i etički, kulturno i ekonomski, materijalno i društveno obitelj, temeljna stanica svakoga društva? Što je nezaposlenost, mala primanja, nedostatak stambenog prostora, nijekanje različitosti muškarca i žene, medijska pažnja i legalizacijska zaokupljenost oko gay parada i istospolnih zajednica? Što može značiti legalizacija ubijanja nerođene djece, smanjenje broja sklopljenih brakova, a rast postotka rastavljenih u našem društvu – ako ne kamenovanje života?'. M. BARIŠIĆ, *Uskrсна poruka nadbiskupa Barišića 2006.*, Vjesnik splitsko-makarske nadbiskupije 2 (2006.), str. 73. Ta izjava je u sredstvima priopćavanja izazvala mnoge rasprave. Svoju zabrinutost izrazio je zagrebački nadbiskup, kardinal Josip Bozanić, u razgovoru za poljski društveno-vjerski tjednik 'Przewodnik Katolicki', rekavši: 'Ono što me u Europi posebno uznemiruje svojevrsni je diktat manjine koja se predstavlja kao izrazito anticrkvena, čak antireligijska. S jedne strane vidi se da su ljudi vezani uz vjeru – i oni predstavljaju većinu u Europi;

vostima, nego o sustavnom omalovažavanju općih ljudskih vrijednota, želeći stvoriti bezbožnu i neživotnu kulturu. Naime, »mnogi kulturalni, društveni i politički čimbenici urotili su se da izazovu sve očitiju krizu obitelji.«¹⁰ U korijenu tih namjera »nalazi se više ili manje skriven utjecaj misaonih struja koje završavaju tako da iz ljudske slobode iskorijene njezin bitni i sastavni odnos prema istini.«¹¹

Razdvajanjem povezanosti slobode i istine ljuljaju se temelji zajedničkim vrijednotama i vrhovnoj istini, koja je općevažeća, odnosno društveni se život strmoglavljuje niz liticu nasrtljivoga relativizma, koji se, kao i laicizam, neprestano i lukavo poziva na tobožnju snošljivost.¹² Želi se, ponukano tim stavovima, pošto-poto zaniijekati jedinstvenost i nerazrješivost ženidbe, potom se traži zakonsko priznavanje tzv. slobodnih činjeničnih zajednica i nastoji ih se izjednačiti s naravnim ženidbenim zajednicama, a razlika se u spolovima ne smatra bitnom. Naime, pod pritiskom *etičkoga relativizma*, sve je podložno sporazumu i pregovoru, a osobito ljudska prava koja se tiču života, ženidbe i obitelji.¹³ Očit i neizbježan udar na ženidbu i obitelj dovodi nas do protuslovlja i nesagledivih posljedica za društvo i bitno remeti ustaljeni pastoral ženidbe i obitelji, »koji bilježi rasprostranjenu i korjenitu krizu te temeljne institucije«¹⁴. Premda stanje kod nas još uvijek nije potresno kao u zapadnoj Europi, ipak je veoma užareno i radi se o trenutku kada će se, pod političkim i gospodarstvenim pritiskom, zakotrljati nova lavina zahtjeva za ozakonjenjem prirodnih poremećaja, koji će otvoriti dodatna pitanja u pastoralu ženidbe i obitelji.

Osim što društvene okolnosti traže *metanoju* našega uhodanog pastora-la, važno je, u surječju posvjetovnjačenoga poimanja ženidbe i obitelji, znati objasniti *naravnu* zakonitost ženidbe, koja je povezana s ljudskom osobom i s

s druge pak, kada dolazi do konkretnih odluka, izbora, referenduma, imamo posla s uznemirujućom dominacijom manjine koja odbacuje ne samo kršćanske vrijednote, već i prirodne zakone – mislim pritom na legalizaciju odnosa istoga spola.' *'Uznemiruje diktat manjine nad većinom'*, Glas Koncila (GK), 31 (2007.) 2.

¹⁰ IVAN PAVAO II., Apostolska pobudnica *Ecclesia in Europa* (EE), (28. lipnja 2003.), KS, Zagreb, 2003., 90.; Usp. *Isti, Pismo obiteljima*, IKA, Zagreb, 1994.², br. 13.

¹¹ IVAN PAVAO II., Enciklika *Veritatis splendor* (VS), (6. kolovoza 1993.), KS, Zagreb, 1998., br. 4.; FC, 6.: 'U korijenu tih negativnih pojava često je iskrivljen pojam i lažno iskustvo slobode, koja se ne shvaća kao sposobnost da se ostvari istina Božjega nauma o braku i obitelji, već kao samosvojna snaga sebezpo- tvrđivanja, nerijetko protiv drugih, za vlastiti sebični probitak.'

¹² Usp. G. MUCCI, *I cattolici nella temperie del relativismo*, Jaca Book, Milano, 2005., str. 171.-215.

¹³ IVAN PAVAO II., Enciklika *Evangelium vitae* (25. ožujka 1995.), KS, Zagreb, 1995., br. 20.

¹⁴ IVAN PAVAO II., *Novo millennio ineunte* (NMI), (6. siječnja 2001.) KS, Zagreb, 2001., br. 47.

njezinom spolnošću i antropološke pretpostavke na kojima se temelji ženidbena stvarnost. Samo se tako može razumjeti bitnu, a ne samo kulturalnu razliku između obitelji utemeljene na ženidbi i tzv. slobodnih veza, heteroseksualnih ili homoseksualnih.

Današnja veoma zamršena kultura, osobito preko političkih i priopćajnih razina, najprije lijevoga usmjerenja, raslojava bit i ulogu ženidbe te nas suočava s novim, ali razornim izazovom.¹⁵ Slobodarsko-prosvjetiteljski duh postupno izjednačava slobodne veze s ženidbom, gdje su u žarištu zbivanja zahtjevi prava istospolaca za društveno-pravno priznanje njihove veze, izjednačavajući ih u pravima s ustanovom ženidbe, koja je po naravi heteroseksualna.¹⁶ Nasuprot takvim zahtjevima, treba nam isticati bit obitelji utemeljene na ženidbi, njezinu nadpovijesnu značajku, u koju je zaodjenuta, i odrednicu pravednosti, koja proizlazi iz biti obitelji i odnosā koji je određuju.

2. Slobodne veze i njihov društveni poremećaj

Ističući istinu o ženidbi, kao o jedinstvenoj ustanovi, jedinoj dostojnoj ljudskoga bića u osmišljavanju darivanja osobne spolne uvjetovanosti, potom o biti, koja je svojstvena obitelji utemeljenoj na ženidbi, nastojat ću prikazati pojavu slobodnih veza, opisujući čimbenike koji je označuju, u heteroseksualnomu ili homoseksualnomu vidu. Prije nego se upustim u raščlambu zamršene stvarnosti slobodnih veza, ukratko ću iznijeti istinu o crkvenoj ženidbi.

2.1. Nužnost poznavanja ženidbe

Crkva u svojem nauku o ženidbi u prvom redu ističe njezinu *naravnost*, tj. činjenicu da je ženidba stvarnost, »koju je Stvoritelj utemeljio i providio vlastitim zakonom«¹⁷ te je kao takva svojstvena ljudskom biću. U pastoralnom se radu došlo do spoznaje da mnogima nisu dovoljno dobro poznata temeljna

¹⁵ Usp. S. BELARDINELLI, *Il gioco delle parti. Identità della famiglia in una società complessa*, AVE, Roma, 1996., str. 45.-63.

¹⁶ Usp. T. MATULIĆ, *Aktualni problemi braka obitelji: etičko-socijalni vid*, u: S. BALOBAN (uredio), *Hrvatska obitelj na prekretnici*, Centar za promicanje socijalnoga nauka Crkve, GK, Zagreb, 2001., str. 191.-195.

¹⁷ GS 48.; Usp. KATEKIZAM KATOLIČKE CRKVE (KKC), GK, Zagreb, 1994., br. 1603.: 'Zvanje za ženidbu upisano je u samu narav muškarca i žene kakvi su izišli iz ruke Stvoriteljeve. Ženidba nije ustanova isključivo ljudska...'

načela o ženidbi, a osobito pod vidom *ženidbene ljubavi* i *sakramentalnosti* kršćanske ženidbe.

Što se tiče prve točke radi se o ljubavi kao temelju ženidbe, odnosno smatra se da je ženidba »intima communitas vitae et amoris«.¹⁸ Međutim, ti se izrazi često pogrešno tumače i ne povezuju se sa svetosti ženidbe i pravednosti, kao bitnim čimbenikom. To se čini da bi se izostavili mogući dokazi protiv slobodnih veza. Štoviše, ti izrazi mogu poslužiti zagovornicima slobodnih veza kao izgovor za potvrdu njihove biti. Oni tvrde da je njihova veza utemeljena na ljubavi i da čini zajednicu 'života i ljubavi'.¹⁹ Poteškoća je što ta ljubav ne može biti takva ako stvarno nije bračna, tj. ako nije između muškarca i žene, ako ne odgovara zahtjevima pravednosti, nerazrješivosti, ako nije otvorena životu ili, kao što kaže papa Pavao VI., ako nije posve ljudska, trajna, posvemašnja, vjerna, isključiva i plodna ljubav.²⁰

U odnosu na *sakramentalnost* ženidbe²¹, pitanje je još zamršenije, jer se ne smije zaobići bogatstvo koje proizlazi iz sakramentalne biti ženidbe među kršćanicima. Bog je htio da ženidbeni savez 'od početka' (usp. Mt, 19, 5) bude sazdan na sliku Kristova sjedinjenja s Crkvom (usp. Ef 5, 32) i na temelju te činjenice kršćanska je ženidba djelotvoran znak novoga saveza. Poteškoća se nalazi u razumijevanju što sakramentalnost nije neki dodatak ili nešto izvanjsko izvornoj ustanovi ženidbe, nego ju je Stvoritelj uzdignuo na dostojanstvo sakra-

¹⁸ GS 48.

¹⁹ Ako je ljubav jedino mjerilo sklapanja ženidbe, što ističu istospolni parovi, onda se ta postava ne može poreći ni zagovornicima mnogoženstva. Pobijajući njihovu tvrdnju, Neven Sesardić piše: 'Pojam braka, kako smo ga definirali, podrazumijeva da ta institucija uključuju dvije osobe. Do sada sam razmatrao mogućnost da odudaranje od toga standarda bude broj veći od dva (poligamija). Ali, logički gledano, taj broj može biti i manji od dva, to jest, jedan. Uzmite slučaj čovjeka koji nema prijatelja, ali je duboko privržen nekoj domaćoj životinji ili kućnom ljubimcu i koji želi u javnoj ceremoniji manifestirati tu specijalnu vezu sa svojim vjernim životnim suputnikom. Zašto mu to ne bi bilo omogućeno? Na kraju krajeva, njegova emocionalna relacija može biti puno intenzivnija i trajnija nego odnos koji karakterizira mnoge vjenčane parove. Ukoliko je ljubav jedino mjerilo, doista nije jasno zašto bi on bio isključen. Prigovori li netko da ono što tu nedostaje jest seksualni odnos, ni to zapravo nije problem. Neki ljudi imaju seksualni kontakt sa životinjama. A pogotovo nakon što je Peter Singer, profesor etike na sveučilištu Princeton i 'najutjecajniji živući filozof' (kako ga je nazvao magazin *New Yorker*), nedavno objasnio da je zoofilija kao seksualna orijentacija potpuno u redu i da se ne trebete uopće ustručavati ako vas seks sa životinjama privlači, ništa više ne stoji na putu razvijanju dubljih i smislenijih veza s kućnim ljubimcima, koje bi, zašto ne, mogle završiti s brakom.' N. SESARDIĆ, *Homoseksualni brak: pobjeda političke korektnosti i loših argumenata*, Prolegomena, 6 (2007.) 1, str. 23.-24.

²⁰ Usp. PAVAO VI., Enciklika *Humanae vitae*, (21. kolovoza 1968.), KS, Zagreb, 1997.², 9.; GS, 49.; FC, 11.; IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima*, nav. dj., br. 13.-14.

²¹ Usp. FC, 13.; J. BALOBAN, *Kršćanska obitelj u Hrvatskoj na pragu 21. stoljeća*, GK, Zagreb, 1990., str. 79.-106.

menta posredstvom Kristova otkupiteljskog djela. Zbog manjka razumijevanja značenja sakramentalnosti i osobitosti ženidbe nastaju nejasnoće, koje potamnjuju važnost i bit otajstva ženidbe (jednost i nerazrješivost), pa takvo shvaćanje mnoge krštenike dovodi u opasnost nesklapanja ženidbe prema crkvenim obredima. S pastoralnoga vida gledano oko toga treba odgovorno nastojati u pripravi zaručnika za sakrament ženidbe, da ne bi ispravno shvaćanje ženidbe palo u sjenu pred drugim pothvatima povezanim s obredom ženidbe.²²

2.2. Postupna osporavanja ustanove ženidbe u društvenomu poretku

Crkveno poimanje ženidbe, koje je zajednička baština zapadne kulture, danomice trpi sve dublje i veće promjene u suvremenomu društvu.²³ Prije svega obitelj se nastoji prikazati kao nadiđeni i zastarjeli oblik života, koji ograničava i ugrožava ljudsku slobodu pa zato nije prikladan današnjemu naprednom dobu i treba je preobličiti. Zanimati tom mišlju, gotovo se neprimjetno, ali sustavno, u tiskovinama i filmovima, tv-sapunicama, reklamama i mimohodima promiču i, kao nova rješenja, nameću slobodne veze, među kojima se, u posljednje doba i kod nas ističu istospolne zajednice. Kao nehوتيčno, postupno se želi otupiti osjećaj ispravnoga shvaćanja ženidbe i pripremiti put ozakonjenju slobodnih vezā. Bez ikakva uravnoteženoga smisla, govori se o izmišljenim 'novim obiteljskim oblicima' (obitelj s jednim roditeljem, što je u sebi besmisleno, preustrojena obitelj, slobodne veze, istospolne obitelji, itd.), kaneći preobličiti ustroj ženidbe, što osobito loše utječe na djecu.²⁴ Radi se o tomu da se 'privatnim' izborima daje društvena odrednica, koja im po naravi ne pripada i daje im se zakonsko uporište odnosno traže prava bez dužnosti.²⁵

Stvara se prividno ozračje u kojemu se pravo na ženidbu tumači samo kao pravo na slobodu bez odgovornosti i žrtve, a da se pritom, ne samo ne brine

²² Usp. FC, 66.-68.; HRVATSKA BISKUPSKA KONFERENCIJA (HBK), *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, KS, Zagreb, 2002., str. 40.-43.

²³ Usp. K. KORAČEVIĆ, »Novije promjene u življenju i shvaćanju braka i obitelji«, u: *BS* 69 (1999) 2-3., str. 271.-283.; M. VALKOVIĆ, »Društveni utjecaj na brak i obitelj«, u: *BS* 69 (1999) 2-3., str. 295.-311.; A. GIDDENS, *Il mondo che cambia. Come la globalizzazione ridisegna la nostra vita*, il Mulino, Bologna, 2000., str. 69.-82.

²⁴ Usp. Conclusioni del IV Incontro dei presidenti delle COMMISSIONI EPISCOPALI D'EUROPA PER LA FAMIGLIA E LA VITA, *Sfide e possibilità all'inizi del terzo millennio*, 14. giugno 2003., u: ENCHIRIDION DELLA FAMIGLIA, EDB, Bologna, 2004², 3292.-3296.

²⁵ Usp. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Famiglia e vita in Europa oggi*, (27. settembre 1999.), u: ENCHIRIDION DELLA FAMIGLIA, 3061-3063.

o ispravnomu poimanju čovjeka, nego se iskrivljuje istina o ženidbi. Ističe se pravo na slobodu izvršavanja spolnosti izvan ženidbe, a u biti radi se o pravu na ženidbu kao jedinomu ispravnom načinu ostvarivosti spolnosti, koja nije samo tjelesni nagon nego temeljna sastavnica osobnosti, jedan način ostvarenja ljudske ljubavi²⁶, koji se očituje u ženidbenoj nadopuni muškarca i žene, što uključuje cijelu osobu u njezinim tjelesnim, osjećajnim, umnim i duhovnim odrednicama.

S druge se strane sve češće iznosi krilatica da je ženidba plod određene kulture, čime se otvoreno osporava njezina opća i trajna vrjednosta, te opravdavajući promjenjivost i tobožnju zavisnost ženidbe o kulturi, podvaljuje se zabluda da je nemoguće cijeli život provesti oženjen s jednom osobom. Na tragu relativne predodžbe o ustanovi ženidbe, u kojoj je naravni odnos zloćudno tijelo, učestala je misao, prema kojoj bi današnja kultura trebala, malo pomalo, potisnuti kanonsku ženidbu. Međutim, ženidba nije slučajno ili bilo kakvo jedinstvo ljudskih osoba, koje je oblikovano prema mnoštvenosti kulturalnih uzoraka²⁷, nego muž i žena u sebi nalaze naravnu sklonost ženidbenomu sjedinjenju.

Treba naglasiti da je postavka na posvemašnju slobodu izbora u vidu ostvarivosti spolnosti, koja se zatvara pred objektivnom zajedničkom istinom i zapostavlja sposobnost izbora dobra, darivanja sebe i prihvaćanja drugoga, proizvela velike misao i životne posljedice. U svojoj zamagljenosti, zagovornici *slobodne ljubavi*²⁸, rastava, istospolnih veza, sve svoje pothvate i uspjehe tumače kao pobjedu slobode, kako, u navodnomu duhu snošljivosti, kažu, nad 'konzervativnom' kulturom poimanja ženidbe i obitelji.

Vjernost i nerazrješivost, kao jedna od oznaka sakramentalne ženidbe, napada se, i neprestano se postavlja i podmeće pitanje: *zašto ženidba mora biti jednom i zauvijek?* Na različite se načine, osobito mladež, izlaže iskrivljenomu poimanju spolnosti i ženidbe pa im se nameće i površno opravdava misao prema kojoj imaju pravo na osobni spolni užitek i na prolaznu vezu, ne samo dok

²⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Ljudska spolnost: istina i značenje* (8. prosinca 1995.), KS, Zagreb, 1997., br. 10.-15.

²⁷ Usp. G. CAMPANINI, *Realtà e problemi della famiglia contemporanea*, Edizione Paoline, Cinisello Balsamo (Milano), 1989., str. 48.-66.

²⁸ IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima*, nav. dj., 14.: 'Zacijelo civilizaciji ljubavi protuslovi takozvana 'slobodna ljubav', koja je to opasnija što se obično predstavlja kao plod istinskoga osjećaja, a zapravo razara ljubav.'

ih smrt ne rastavi, nego dok traje ljubav, shvaćena samo kao osjećaj. Dovoljno je sjetiti se samo rasprava oko uvođenja predmeta za zdravstveni odgoj u škole, gdje se u javnosti podržava, kao program brojčano manjinske 'nevladina udruga' *Forum za slobodu odgoja*²⁹, a osporava se udruga GROZD³⁰, samo zato što zastupa naravna stajališta o spolnosti i ženidbi.³¹ Posljedice slobodarskoga poimanja ženidbe su rastave i slobodne veze i sve drugo što ide s tim. Liberalni je stav, koji je u priopćivalima mnogo napadniji, mnogim zakonodavcima otvorio put preoblikovati ženidbena prava svodeći ženidbu na *privatni ugovor* među pojedincima, koji imaju pravo sklopiti i rastaviti kada hoće. Štoviše, dolazi se do toga da se ne priznaje pravo na sklapanje ženidbe kako ga se podrazumijeva, tj. jedinstven, nerazrješiv i otvoren životu. Takvo stanje i prijetnje životu posljednjih su godina u središtu parlamentarnih rasprava u mnogim državama.

U novije doba, društvo, koje treba pravno štititi, promicati i društveno-gospodarstveno skrbiti za ženidbu i obitelj³², pokazuje određeno nezanimanje za obitelj, dajući sve više mjesta individualizmu. Među tim, pojedinačnim voljama, povodom slobodnih veza, uspostavljaju se *interesni ugovori*, koje država smatra osobnim ugovorima, jer nisu bitni dio obiteljske ustanove, te s njima sklapa različite oblike ugovora kao 'ugovor o zajedničkomu životu', 'ugovor koristonosnih zajednica', 'ugovor društvenih veza', 'savez uzajamnosti', itd. Međutim, često iza svega toga stoji cilj izjednačivanja istospolnih veza sa ženidbom i njihova usvajanja djece. Socijalistička vlada u Francuskoj, 1999. godine, odobrila je zakon o 'PACS' (*Pacte civil de solidarité* – Građanski ugovor o uzajamnosti), na temelju kojega su parovi slobodni pregovarati o uvjetima ugovora, uspostavljanja ili prekida suglasja, što bitno narušava ženidbenu i obiteljsku ustanovu, jer se odnosi na izvanženidbene i istospolne veze.³³ U Belgiji je 2003. godine odobren zakon o istospolnim vezama, izjednačavajući ih sa ženidbom, a 2006. godine im je omogućeno usvajanje djece.³⁴ Nacrt zakona o

²⁹ Usp. <http://www.fso.hr/forumM>.

³⁰ Usp. <http://www.udruga-grozd.hr>.

³¹ Usp. http://www.zamirnet.hr/stoprso/st2/novosti/pismo_euodbor.html; I. MIKLENIĆ, *Netolerantnost, preko granica*, GK (6. svibnja), 18 (2007.) 2.; <http://www.zamirnet.hr/stoprso/st2/koalicija.html>.

³² FC 45.

³³ Usp. Conclusioni della XV Assemblea plenaria del PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Pastorale familiare e coppie in difficoltà*, (19. ottobre 2002.), u: ENCHIRIDION DELLA FAMIGLIA, 3261-3263.; M. SCHOOYANS, *Skriveno lice UN-a. Prema novoj svjetskoj vladi*, Verbum, Split, 2006., str. 181.-186.

³⁴ Usp. X. DIJON, »I cambiamenti del diritto di famiglia in Belgio. Una riflessione etica«, u: *La Civiltà Cattolica* 2 (2007), str. 140.-150.

slobodnim vezama, koji je prihvatilo Vijeće ministara u Italiji, izazvao je žustru raspravu u građanskim i katoličkim krugovima. Prema tomu zakonu, slobodne veze istoga spola imale bi izjednačena prava s postojećim ženidbenim stanjem. Kao posljedica toga, osobe iz slobodnih veza mogu uživati do sada nepostojeća prava: nasljeđivanje, mirovinu, olakšice i zaštitu rada, kad jedan od njih oboli, drugi će imati pravo pristupiti u bolnice, radi posjeta ili pomoći, itd.³⁵ Talijanski su biskupi veoma brzo i sadržajno iznijeli svoje neslaganje s takvim zahtjevima.³⁶ U Danskoj je dopuštena istospolna 'ženidba', u Norveškoj su slobodne veze pravno uređene 1993., u Švedskoj 1995., u Njemačkoj su 2001. godine ozakonjenje upisane slobodne veze, u Nizozemskoj su 2000. godine dopušteni istospolni 'brakovi', koji su 2003. izjednačeni s heteroseksualnom ženidbom te im je omogućeno usvajanje djece, u Kanadi³⁷ su također odobrene istospolne veze, a u Španjolskoj³⁸ je Zapaterova lijeva vlada, god. 2005., odobrila razvikanu 'ženidbu' istospolnih parova.³⁹ Slično je i u mnogim drugim državama.

U Ustavu Republike Hrvatske stoji: »Obitelj je pod osobitom zaštitom države. Brak i pravni odnosi u braku, izvanbračnoj zajednici i obitelji uređuju se zakonom« (čl. 61.), a prema Obiteljskomu zakonu ženidba je životna zajednica žene i muškarca.⁴⁰ Međutim, kod nas je država postupno pokušala oslabiti

³⁵ Usp. G. PASINI, »Unioni di fatto«, u: *Testimoni* 4 (2007) 1-3.: Usp. G. D. TORRE, *Famiglia e diritto*, u: L. SANTOLINI E V. SOZZI (a cura di), *La famiglia soggetto sociale. Radici, sfide, progetti*, Città Nuova, Roma 2002., str. 163.-166.

³⁶ Usp. I vescovi del CONSIGLIO PERMANENTE DELLA CEI, »La famiglia e le unioni di fatto«, u: *Il Regno – Documenti* (28. marzo 2007.) 7 (2007), str. 245.-246. Forum za obitelj, pokreti i druge crkvene udruge u Italiji prihvatile su i potpisale proglas za obitelj. Također su, u nakani borbe za život i obitelj, 12. svibnja 2007. upriличiti javni skup u Rimu, na kojemu se okupilo oko milijun i pol ljudi. (Usp. www.forumfamiglie.org).; F. D'AGOSTINO, »Non è forse il momento che la ragione secolare faccia pubblica professione di umiltà«, u: Quaderni de 'L'Osservatore Romano', *La verità sulla famiglia. Matrimonio e unioni di fatto nelle parole di Benedetto XVI*, Città del Vaticano, 2007, str. 75.-80.

³⁷ Svoje neslaganje s nakanom izjednačavanja istospolnih veza s brakom izrazili su kanadski biskupi. Usp. VESCOVI DI CANADA, »No alla ridefinizione del matrimonio«, u: *Il Regno-documenti* 13 (2005), str. 365.-369.

³⁸ Zastupnici u španjolskomu saboru glasovali su za prijedlog Socijalističke stranke o zakonskomu izjednačavanju veza osoba istoga spola s brakom. Tomu se sasvim jasno usprotivila Španjolska biskupska konferencija. Međutim, zakon je odobren godinu dana kasnije. Usp. COMITATO ESECUTIVO DELLA CONFERENZA EPISCOPALE SPAGNOLA, *In favore del vero matrimonio*, Il Regno-documenti, 21 (2004), str. 701-702.; Usp. VESCOVI SPAGNOLI, *Sì, c'importa la famiglia*, Il Regno-documenti, 13 (2005), str. 362.-364.

³⁹ Usp. Conclusioni del IV Incontro dei presidenti delle COMMISSIONI EPISCOPALI D'EUROPA PER LA FAMIGLIA E LA VITA, *Sfide e possibilità all'inizi del terzo millennio*, nav. dj., 3301.-3302.

⁴⁰ Usp. OBITELJSKI ZAKON, Narodne novine, 116./2003., izmjene i dopune 17./2004., čl. 5 i čl. 24. Prema čl. 3. Obiteljskoga zakona među izvanbračne zajednice ne ubrajaju se istospolne veze.

obiteljsku ustanovu tako što je, dolazeći na vlast 2000. godine, lijevo usmjerena vlada, već postojeću pomoć u brizi za obitelji s više djece smanjila, izravno utječući na pogoršanje obiteljskoga života. Potom su neki članovi te vlade u Saboru predložili zakon o istospolnim zajednicama, koji je prihvaćen 14. srpnja 2003. godine.⁴¹ Tim zakonom istospolni parovi imaju pravo na uzdržavanja i na uređenje zajedničke imovine. Nezadovoljni opsegom tih prava zagovornici istospolnih zajednica uputili su u saborski postupak prijedlog zakona o tzv. 'registriranom partnerstvu', prema kojemu bi te zajednice dobile posve ista prava kao i ženidbeni drugovi, osim mogućnosti usvajanja djece.

Na putu raslojavanja ženidbe jedan od pothvata širidba je ponašanja o sprječavanju začeca, koji je odvojio spolnost i plodnost. Prema takvomu poimanju savez između muškarca i žene nije otvoren plodnosti nego vezi koja teži zadovoljenju sebičnih uživalačkih želja. To je jedan od načina odobrenja prava sklapanja slobodnih izvanženidbenih vezā, jednostavno označenih kao pravo slobode u ostvarivosti spolnosti, što smanjuje vjenčanja i rađanja djece. Nadalje, u skladu s filozofijom 'ćudorednoga utilitarizma' omogućuje se odvajanje odnosa djece i roditeljstva od ženidbene odrednice, što obezvrjeđuje ulogu majčinstva i očinstva, a povećava se postotak roditelja s djetetom bez ženidbenih obveza, gdje se ističu feministički nadahnute samohrane majke, koje po izboru žele dijete, ali ne i muža. Promidžbom umjetne oplodnje, koju koriste i istospolne zajednice, i pobačaja, gubi se temeljna zamisao djeteta kao dara u obitelji, kao okvira u kojemu je zamišljen život, plod ženidbenoga stanja, a postupno se stvara podloga umanjivanja vrijednosti ženidbene i obiteljske ustanove. U posljednje doba, tvrdi Michel Schooyans, »nedavne konferencije UN-a stavile su u pitanje tradicionalno značenje riječ obitelj. Posebno nakon Pekinške konferencije (1995.) UN smišlja kako koristiti riječ obitelj za označavanje svih vrsta konsenzualnih veza: homoseksualnih i lezbijskih veza, 'nanovo sklopljenih' obitelji, 'obitelji' sa samo jednim muškim ili ženskim roditeljem, a možemo očekivati da se u ta nastojanja pokušaju uključiti i incestuozne ili pedofilske veze.«⁴² U nekim američkim sredinama predloženo je da se, radi izjednačivanja heteroseksualnih i homoskesualnih parova, riječ 'otac' i 'majka' zamjene izrazima 'roditelj A' i 'roditelj B'. Međutim, da se ne bi ostalo samo na prijedlogu potrudila se španjolska socijalistička Vlada pa su »riječi 'otac' i

⁴¹ Usp. *Zakon o istospolnim zajednicama*, Narodne novine, 116./2003. Tim su zakonom izjednačene istospolne zajednice i izvanbračne heteroseksualne zajednice. Ni jedni ni drugi nisu upisani, nego svoje stanje trebaju dokazati na sudski način.

⁴² M. SCHOOPYANS, *Skriveno lice UN-a*, nav. dj., str. 187.

‘majka’ u rodnim listovima zamijenjene izrazima ‘roditelj A’ i ‘roditelj B’, a Ministarstvo pravosuđa objasnilo je da je, upravo kao što je Frum predviđao, cilj te odluke bio ‘terminološko prilagođavanje novom fenomenu homoseksualnih brakova’.⁴³

2.3. Stvaranje nenaravnoga kulturalnog ozračja

Poticaju osporavanja vrijednosti ženidbe i obitelji pridonio je zaključak Europskoga parlamenta o pravu na ‘ženidbu’ između osoba istoga spola, čime se niječe heteroseksualnost i izravno napada na obitelj utemeljenu na ženidbi.⁴⁴ Radi se o zakonskomu izjednačivanju obitelji utemeljene na ženidbi i slobodnih veza, štoviše, istospolnih. Izrečeni zaključak, što je, također, u sukobu s *Općom deklaracijom o pravima čovjeka* iz 1948. godine, isključuje ljudsku narav i tumači se kao pravo na posvemašnju slobodu izbora. U tomu se zaključku ne govori o pravu na sklapanje ženidbe, nego o pravu sklapanja nečega što se ne zna što bi to bilo.

Protiv takve postavke prava na ženidbu, treba isticati stav suglasan s istinom o čovjeku i ženidbi, koji ističe narav ljudske spolnosti, koja je, u svim svojim razinama, bitno različita od životinjske. Naime, *ius connubii* ima sadržaj, koji je svojstven ljudskoj naravi, a Crkva je uvijek naučavala, što je zapadna kultura i usvojila, pravo na ženidbu u odnosu na naravni sadržaj. U skladu s tim, možemo potvrditi da pravo na ženidbu, sa stajališta njezina sadržaja, sadržava pravo na sklapanje jedne, nerazrješive ženidbe i otvorene rađanju, te obuhvaća pravo na priznanje, zaštitu i unaprjeđenje toga prava od građanske⁴⁵ i crkvene zajednice.

Crkva je, dakle, oduvijek zagovarala naravnost ženidbe i obitelji jer je svjesna da je sam »Bog začetnik braka, koji je opskrbljen različitim dobrima i ciljevima: sve je to od najvećega značenja za održanje čovječanstva, za osobni napredak i vječnu sudbinu pojedinih članova obitelji, za dostojanstvo, čvrstinu, mir i dobrobit same obitelji i čitavog ljudskog društva.«⁴⁶ Naime, kada Drugi

⁴³ N. SESARDIĆ, *Homoseksualni brak...*, nav. dj., str. 19.-20.

⁴⁴ Usp. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Dichiarazione* Les medias a proposito della Risoluzione del Parlamento Europeo del 16 marzo 2000 che equipara la famiglia alle »unioni di fatto«, comprese quelle omosessuali, (17. marzo 2000.), EV 19/84.-87.

⁴⁵ Usp. POVELJA O PRAVIMA OBITELJI, (22. listopada 1983.) KS, Zagreb, 1990.², br. 10 – I., čl. 1c, čl. 6a.

⁴⁶ GS 48.

vatikanski sabor govori o bračnoj ljubavi i poštivanju ljudskoga života, onda tvrdi da čudorednost postupaka ne zavisi samo o iskrenoj nakani i pobudama, nego je treba »odrediti prema objektivnim kriterijima, koji se temelje na samoj naravi osobe i njezinih čina«⁴⁷, tj. radi se o činjenici da Bog »muško i žensko stvori« (Post 1, 27) i »njih dvoje bit će jedno tijelo« (Post 2, 24). Ta se istina o naravnosti ženidbe, pod utjecajem svjetovnosti i 'privatnoga' odnosa prema ženidbi i obitelji, otvoreno niječe, što se izravno čini ozakonjenjem istospolnih veza. Nastoji se, ono što je osobito ljudsko, svesti na kulturu, zahtijevajući od osobe posve nezavisno čudoredno stvaralaštvo i izvršivost na osobnom ili na društvenom području. U tom vidu, ono što pripada naravi, odnosilo bi se samo na tjelesno, životno i društveno područje. To suprotstavljanje kulture i naravi ostavlja kulturu bez ikakva istinskoga temelja, prepuštenu samovolji i moći. To se opaža na veoma jasan način u suvremenim pokušajima predstavljanja slobodnih veza, obuhvaćajući istospolne veze, izjednačavajući ih sa ženidbom, a koje niječu narav, i stvara se neprirodno kulturalno ozračje.⁴⁸ »U vezi s tim, Crkva ne može popustiti pritiscima određene kulture, premda raširene i ponekad borbene.«⁴⁹

Crkva, braneći naravna načela, bez prestanka govori da malo pomalo, pod pritiskom novih zamisli, naravna osnovna načela gube na važnosti sve dotle da sklapanje ženidbe, u sve više primjera, postaje čista formalnost, popraćena svojevrsnim obredima koji ženidbi daju samo određenu svečanost, javno priznanje i upis u matične knjige. No, postupnim iščezavanjem nepobitnih zaprjeka, određene društvene ustanove iz dana u dan sve više stoje iza slobodarskih i obezvrijeđenih stavova, pa se udaljuju od naravne biti ženidbe, štoviše, niječući je, približavaju se onomu što se smatra pravom na slobodnu vezu.

Prema takvom shvaćanju ženidbe, bitna razlika ženidbe i slobodnih veza je da se ženidba slavi u određenom obliku i svečanostima, koje traže zakonski propisi i upisuje se u službene knjige, a potom dobivaju 'naziv' ženidba, dok slobodne veze, koje nemaju ženidbeni vez, ne ozakonjuju se kao čvrste, nego kao nestalne, dok bi razlike u životu ostale veoma neodređene.

Time se želi reći da širidba slobodnih veza, ostavljajući po strani antropološke i ideološke razloge, nalazi plodno tlo rasta u postupnom izglasavanju

⁴⁷ GS 51.; ZAKONIK KANONSKOGA PRAVA, GK, Zagreb, 1988., kan. 1055.

⁴⁸ Usp. VS 46.-50.

⁴⁹ NMI 47.

zakona, zbog kojih trpi ustanova ženidbe i obitelji.⁵⁰ Međutim, gledano pravno, javno priznanje i upis u službene knjige potvrđuje ženidbenomu ugovoru odrednicu javnosti, što je spojeno s njezinom naravi, a što se ne događa sa slobodnim vezama. Tu se dobrim dijelom nalazi razlog potrebe razlikovanja ženidbe i obitelji s društveno-pravnim učincima, koje njezino javno priznanje razlikuje od slobodnih veza, kojima se pridaje naziv ženidba, pa se njihov pravni položaj poistovjećuje sa ženidbom i obitelji.

2.4. Ideologija 'gendera'

Ideologija roda (engl. *gender*), kao plod 'diktature relativizma', promiče slobodne veze i uništenje obitelji. Nju šire Ujedinjeni narodi i njegovi privrženici, osobito nevladine udruge i forumi.⁵¹ Ta je zamisao našla svoje mjesto u isključivoj neoliberalnoj individualističkoj antropologiji. Nadahnjujući se strukturalizmom i marksizmom, razvitku te zamisli pridonijeli su Wilhelm Reich (1897.-1957.), koji je zagovarao slobodu od bilo kakve spolne stege i Herbert Marcuse (1898.-1979.), koji je poticao na upotrebu svakoga oblika spolnih stanja (naravnih i istospolnih).

Ideologija roda smatra da svaka kultura proizvodi svoja pravila ponašanja, pa razlike u ulogama među spolovima nemaju nikakvo prirodno utemeljenje, tj. kako su se pojavile u određenom povijesnom razdoblju, tako dolazi doba njihova nestanka. To znači da su u stvarnosti razlike između muškarca i žene posve kulturalne, štoviše, proizvod su kulture koja je na zalazu.⁵² U današnjem slobodarskom društvu, prema neostvarivoj ideologiji roda, svatko može izabrati spolno određenje koje hoće, pa i više puta u životu. Zagovornici roda smatraju da treba premostiti baštinjenu kulturu, koja, navodno, ugnjetava ženu pa žena treba stati na čelo nove kulture i uvesti nova pravila ponašanja.⁵³ U sre-

⁵⁰ Usp. PAPINSKO VIJEĆE 'IUSTITIA ET PAX', *Kompendij socijalnog nauka Crkve*, KS, Zagreb, 2005., 227.: 'Eventualno zakonsko izjednačavanje između obitelji i 'slobodnih veza' pretvorilo bi se u obezvrjeđivanje modela obitelji, koja se ne može ostvariti na privremenoj vezi među osobama, nego samo u trajnom jedinstvu što ga rađa brak, odnosno savez između muškarca i žene koji se temelji na uzajamnom i slobodnom izboru koji uključuje potpuno bračno zajedništvo otvoreno prema rađanju.'

⁵¹ Usp. E. ROCCELLA – L. SCARAFFIA, *Contro il cristianesimo. L'ONU e L'Unione Europea*, Piemme, Casale Monferatto, 2005.

⁵² CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, »Collaborazione dell'uomo e della donna«, u: *Il regno-documenti* 15 (2004), str. 471.-476, br. 2-3

⁵³ U nova pravila ponašanja, koja, također, zahtijeva 'politička platforma Ženske mreže Hrvatske', spadaju pravo na pobačaj, sprječavanje začeća, ukidanje vjeronauka u školama, itd. Usp. www.zenska-mreza.hr/platforma.htm.

dištu tih pothvata leži težnja za uništavanjem obitelji jer je smatraju zastarjelom tvorevinom.

Nova kultura zastupa mišljenje da nema spolne razlike između muškarca i žene pa su njihove uloge zamjenjive. Dosadašnja heteroseksualnost, koja je imala povlašteni položaj u stečenoj kulturi, sada se smatra nadideonom. U tomu je smislu heteroseksualnost svedena na jednu od mogućnosti spolnoga života te treba proglasiti pravo na osobni spolni užitak. Očito se ideologijom roda, koja je pogubna za obitelj i ljudsko društvo, žele stvoriti neka nova neprirodna ljudska prava.⁵⁴

3. Crkveno učiteljstvo i oblici slobodnih veza

Želim prije svega istaknuti da se ovdje u prvom redu ne radi o ‘vjerskomu stajalištu’, nego o sadržaju koji se tiče naravnoga ćudorednog zakona, a koji crkveno učiteljstvo upućuje ne samo kršćanima nego svim ljudima, želeći razjasniti istinu o osobi i njezinoj spolnoj odrednici, uzdižući se iznad pojedinačnih uvjerenja i kultura, tj. na temelju naravi ljudske osobe, čemu se mnogi opiru.⁵⁵

Papa Ivan Pavao II., usprkos pritisku različitih stavova i ideologija, nije se dao pokolebati i on posve jasno naučava da naravno promatranje ženidbe pomaže spoznati da se ženidbeni parovi sjedinjuju kao osobe, među kojima postoji spolna razlika, sa svim duhovnim bogatstvom koje ta različitost nosi na ljudskoj razini. Supružnici se svojevolumino ujedinjuju kao osoba-muž i kao osoba-žena pa je uporište u njihovoj naravnoj odrednici muškosti i ženskosti presudno da bi se razumjela bit ženidbe. U skladu s tim, naravna zakonitost ženidbenih drugova sadržana je u međusobnoj ljubavi, ‘rađanju djece i odgoju potomstva’. Sva se ta ženidbena stvarnost odvija u obitelji. Stoga su ustanove ženidbe i obitelji bitno otvorene daru djece i nerazdvojive su. Prema tomu, jedinstvo i nerazrješivost upisane su u bit ženidbe.⁵⁶

⁵⁴ Usp. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Famiglia, matrimonio e »unione di fatto«*, 8.; L. SCARAFFIA, *Individuo e istituzione familiare: alle origini della crisi contemporanea*, u: F. D’AGOSTINO e L. SANTOLINI (a cura di), *Famiglie e convivenze. Nuove tensioni nella società italiana*, Cantagalli, Siena, 2007, str. 54.-56.; M. SCHOOYANS, *Skriveno lice UN-a*, nav. dj., str. 82., 189.-192.; P. DONATI, *Manuale di sociologia della famiglia*, Editori Laterza, Roma – Bari, 2001, str. 123.-180.; G. KUBY, *Die Gender Revolution. Relativismus in Aktion*, Fe-medienverlag, Kisslegg, 2007², str. 51.-94.

⁵⁵ Usp. F. FUKUYAMA, *L’uomo oltre l’uomo*. Le conseguenze della rivoluzione biotecnologica, Mondadori, Milano, 2002., str. 20.-27., str. 123.-138.

⁵⁶ Usp. IVAN PAVAO II., *Discorso al Tribunale della Rota Romana del 1° febbraio 2001.*, br. 5.

Drugi vatikanski sabor rekao je da je spasenje osoba, i ljudskoga i kršćanskoga društva, veoma povezano sa sretnim stanjem u ženidbenoj i obiteljskoj zajednici. Upozorio je da dostojanstvo te ustanove ne sja svugdje istom jasnoćom, jer je potamnjuje mnogoženstvo i pošast rastave, tzv. slobodna ljubav i druga izobličenja.⁵⁷ Očito su saborski oci bili svjesni da je tzv. 'slobodna ljubav' čimbenik koji razvodnjuje i razara ženidbu, jer joj manjkaju oznake ženidbene ljubavi, koja se temelji na osobnom i neopozivom pristanku, pomoću kojega se supružnici uzajamno daruju i prihvaćaju.⁵⁸ Pojava 'slobodne ljubavi', suprotstavljena istinskoj ženidbenoj ljubavi, sjeme je koje potiče klijanje slobodnih veza, čiji zagovornici utječu na zakonodavce da ih izjednače s obitelji i javno priznaju.

Tu je pojavu, za vrijeme svoje službe, veoma dobro uočio papa Ivan Pavao II., i potanko razjasnio. Naime, kada je 1981. godine napisao apostolsku pobudnicu *Familiaris consortio*, slobodne veze, tj. one »koje nemaju nikakvu javno priznatu institucionalnu svezu, ni građansku ni vjersku«⁵⁹, sve više privlačile pozornost Crkve u pastoralnom radu. Tako Papa dobro uočava da postoje različiti temelji i čimbenici koji uzrokuju slobodne veze. Naime, nisu ista stvar veze na koje su neki prisiljeni, radi poteškoća iz gospodarstvenih, kulturnih ili vjerskih razloga, i onih koji ih ostvaruju prezirom, osporivošću ili odbacivanjem društva, obiteljskim ustanovama, društveno-političkim poretком ili traženjem ugone. Papa govori i o načinu slobodnih veza, na koje su neki prisiljeni krajnjim neznanjem i siromaštvom ili životnim uvjetima, koji su nastali zbog prave nepravde, duševne nezrelosti, koja ih čini kolebljivima i ulijeva im strah da sklope trajnu i konačnu vezu.⁶⁰ Zato je u pastoralnoj prosudbi veoma važno uzeti u obzir okolnosti, u kojima nastaju slobodne veze.⁶¹ U Katekizmu Katoličke crkve Papa govori da izraz *slobodna veza* prikriva različita stanja: »konkubinat, odbijanje ženidbe kao takve, nesposobnost vezati se obvezama na dugi rok. Sva ta stanja povrjeđuju dostojanstvo ženidbe; ruše i sam pojam obitelji; slabe smisao vjernosti. Protive se moralnomu zakonu: spolni čin mora imati mjesta isključivo u braku; izvan njega uvijek je teški grijeh i priječi pristup sakramentalnoj pričesti.«⁶²

⁵⁷ Usp. GS 47.

⁵⁸ Usp. IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima*, nav. dj., br. 14.

⁵⁹ FC 81.

⁶⁰ Usp. FC 81

⁶¹ Usp. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Famiglia, matrimonio e »unione di fatto«*, 4-6

⁶² KKC 2390.

Sve te veze, koje su bez valjanoga ženidbenog veza iz bilo kojih razloga, stavljaju Crkvu pred teške pastoralne poteškoće, zbog teških posljedica koje odatle izviru bilo s vjerskoga i ćudorednoga gledišta (gubitak vjerskoga smisla ženidbe, promatranoga u svjetlu Božjega saveza s njegovim narodom, gubitak milosti sakramenta, velika sablazan), bilo s društvenoga gledišta (rušenje pojma obitelji, slabljenje osjećaja vjernosti, pa i prema društvu, mogući duševni potrebi djece, naglašavanje sebičnosti).⁶³

Taj stav pokazuje Papinu zabrinutost pred takvim, kako su se nazivali 'divljim brakovima', koji ne samo što nisu priznati nego odbacuju zamisao o trajnoj ženidbenoj obvezi. Tih, osamdesetih godina, još se nije iznosila poteškoća slobodnih veza onoliko koliko je to bilo koncem prošloga i početkom ovoga stoljeća, u izjednačivanju slobodnih veza i obitelji ustanovljenih na ženidbi. Štoviše, u *Pismu obiteljima* 1994. godine Papa veoma temeljito govori o važnosti ženidbe i obitelji. Slobodnim vezama na izravan način ne posvećuje gotovo nimalo prostora. Govoreći o ženidbi, kao savezu, koji kao takav, može biti samo priznat u društvu, rekao je: »To ne mogu biti druge međusobne veze koje ne odgovaraju navedenim uvjetima, premda se u naše doba, baš glede toga, šire stremljenja zaista opasna za budućnost obitelji i samoga društva. Nijedno ljudsko društvo ne može se upustiti u rizik popustljivosti u temeljnim pitanjima koja se odnose na samu bit braka i obitelji. Takav moralni stav prema kojemu bi sve bilo dopušteno (permisivizam) može samo nanijeti štetu istinskim zahtjevima mira i zajedništva među ljudima. Tako je shvatljivo zašto Crkva snažno brani istovjetnost obitelji i potiče mjerodavne ustanove, osobito one koje su politički odgovorne, kao što su to međunarodne udruge, da ne podliježu napasti prividne i lažne suverenosti.«⁶⁴

Koncem devedesetih godina, u svojem govoru članovima obiteljskih udruga, Papa je očitovao svoju zabrinutost za ženidbu i obitelj, zbog izravnoga napada na te ustanove, koji se odvija na kulturalnoj razini, u političkim, zakonodavnim, učilišnim ili uredovnim razinama. Smatra da je odveć jasna nakana da se s obitelji izjednače drugi i veoma različiti oblici suživota, ne brinući se ni o ćudorednomu ni o antropološkomu redu stvarnosti.⁶⁵

⁶³ Usp. FC 81.

⁶⁴ IVAN PAVAO II., *Pismo obiteljima*, nav. dj., br. 17. Ovdje želim upozoriti da u hrvatskom prijevodu piše: *zaista osobna za budućnost*, dok u latinskomu tekstu stoji: *in periculum*, tj. *zaista opasna za budućnost*. Očito je došlo do spisateljske pogriješke. Usp. EV 14/274.

⁶⁵ Usp. GIOVANNI PAOLO II., *Discorso ai membri del 'Forum delle Associazioni familiari'*, (27. lipnja 1998.), 2.; Svoju je zabrinutost za ženidbu i obitelj papa Ivan Pavao II. izrekao njemačkim kardinalima,

Godinu dana poslije, tj. 1999., govoreći *Rimskoj roti*, osvrćući se na pastoralne poteškoće ženidbe i obitelji, tvrdio je da se sumnja u bit ženidbe, kao naravne i ljudske stvarnosti, što je pogibeljno za dobro cijeloga društva. U tomu svom govoru tvrdi da se ne smije nijekati porast pojave slobodnih veza, ni otvorena borba za odobravanje veza istoga spola.⁶⁶ Međutim, Papa ne osuđuje te veze, nego, prije svega, govori u kojemu bi smjeru trebalo ići razmišljanje o naravnoj biti ženidbe. U tom smislu središnja točka i noseći čimbenik tih načela ispravna je zamisao ženidbene ljubavi između dviju osoba jednakoga dostojanstva, ali različita i nadopunjujuća u njihovoj spolnosti. Radi se o središnjem načelu, koje Papa stalno ističe, a to je *amor coniugalis*. Ta ljubav nije samo osjećaj. Ona je bitno odgovornost prema drugoj osobi i to odgovornost koja se preuzima slobodnim činom. Upravo je to ono što označuje tu ljubav i čini je ženidbenom. Jedanput dana i prihvaćena, privolom, ljubav postaje ženidbena i nikada ne gubi tu označnicu, a povezana je s vjernošću.⁶⁷

U svjetlu tih načela, zaključuje Papa, treba biti utvrđena i shvaćena bitna razlika između *slobodnih veza*, koje tvrde da proizlaze iz ljubavi, i *ženidbe*, u kojoj ljubav prelazi u ne samo čudorednu nego i pravnu odgovornost. U tom surjeću ističe da je neprikladan zahtjev da se ženidbeno stanje pripiše vezi između osoba istoga spola, čemu se također suprotstavlja nemogućnost da ta veza donese plod prenošenjem života, prema Božjemu naumu, koji je upisan u ljudsko biće. Osim toga, to je pretpostavka za nadopunu između muškarca i žene, koju je Stvoritelj htio, u tjelesno-biološkomu i u duševnomu području. Samo u jedinstvu dviju osoba, različitih po spolu, može se ostvariti usavršavanje pojedinaca, u spoju jedinstva i uzajamnoga duševno-tjelesnoga upotpunjenja. Jer, ljubav nije cilj sama sebi i ne svodi se na tjelesni susret između dviju osoba, nego je duboki međuosobni odnos, koji je okrunjen uzajamnim darivanjem i suradnjom s Bogom, koji naposljetku daruju novi život.⁶⁸

Papinsko vijeće za obitelj, jer je pojava slobodnih veza u društvu pojačana, priredilo je nekoliko sastanaka s mnogim stručnjacima za ženidbu i obitelj iz cijeloga svijeta, pa je 2000. godine objavilo dokument, koji više puta ovdje

rekavši im da i u njihovoj zemlji mnoge osobe i zakonodavci sumnjaju u smisao ženidbe, kao zajedništva života i ljubavi između muža i žene. Usp. IOANNES PAULUS II, *Brief an alle Deutschen Kardinäle*, (22. Februar 2001.), u: *EV* 20/272.

⁶⁶ Usp. GIOVANNI PAOLO II, *Discorso alla Rota Romana del 21 gennaio 1999*, br. 2.

⁶⁷ Usp. GIOVANNI PAOLO II, *Discorso alla Rota Romana del 21 gennaio 1999*, br. 3.

⁶⁸ Usp. GIOVANNI PAOLO II, *Discorso alla Rota Romana del 21 gennaio 1999*, br. 5.

spominjemo, *Obitelj, ženidba i 'slobodne veze'*.⁶⁹ U njemu se govori o društvenom vidu, bitnim sastavnicama, osobnim razlozima i kulturalnim čimbenicima slobodnih veza. Potom se radi o odnosu obitelji, života i slobodnih veza. Ističe se društvena odrednica i političke poteškoće izjednačavanja tih veza i ženidbe te njihovo priznanje, koje omalovažava ženidbu. Dokument iznosi antropološke razlike između ženidbe i slobodnih veza i zablude izjednačivanja ženidbe i istospolnih zajednica. Nedvojbeno naglašava pravednost i društveno dobro obitelji te društvenu i državnu brigu i zaštitu obitelji utemeljenu na ženidbi. Ne zaobilazi odnos kršćanske ženidbe i slobodnih veza, u posvjetovnjačenomu zapadnom društvu, naglašavajući da je ženidba ustanova ljubavi i pravednosti, nasuprot drugim oblicima vezā. Na kraju, govoreći kršćanskim zajednicama govori se o pastoralnim smjernicama za ženidbu i obitelj.

Na tragu je nauka Ivana Pavla II. i njegov nasljednik papa Benedikt XVI., koji u svojoj prvoj enciklici *Deus caritas est* tvrdi da »s gledišta stvaranja *eros* usmjerava čovjeka prema braku, prema vezi koja je jedna i konačna; tako i samo tako ostvaruje se njegova najdublja svrha. Slici monoteističkoga Boga odgovara monogamni brak. Brak utemeljen na isključivoj i konačnoj ljubavi postaje slika odnosa Boga i njegova naroda i obratno: način na koji Bog ljubi postaje mjera ljudske ljubavi.«⁷⁰ U mnogim svojim nastupima, govoreći o istini i ulozi ženidbe i obitelji u društvu, upozorava da se tzv. slobodnim vezama, koje odbacuju ženidbene obveze, daje pravna vjerodostojnost, izjednačavajući ih sa ženidbom.⁷¹ S tim se želi, tvrdi, dati nova definicija ženidbi da bi se ozakonile istospolne veze, dodajući im i pravo posvojenja djece.⁷² Papa smatra da su slobodne veze, ženidba 'na pokus' i nazovi-ženidbe između osoba istoga spola, izraz raspuštene slobode i oblici koji razbijaju ženidbu i ponižavaju čovjeka.⁷³ U današnjem poslijemodernomu društvu, označenomu prijepornim oblicima snošljivosti, i Benedikt XVI., u surječju kulture, prožete relativizmom i prav-

⁶⁹ PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Famiglia, matrimonio e 'unioni di fatto'*, Paoline, Milano, 2000.

⁷⁰ BENEDIKT XVI., Enciklika *Deus caritas est* (25. prosinca 2005.), KS, Zagreb, 2006., br. 11.

⁷¹ Usp. G. MARCHESI, *Benedetto XVI per la promozione della famiglia*, La Civiltà Cattolica, 6 (2007), str. 589.-598.

⁷² Usp. BENEDETTO XVI, *Discorso ai partecipanti all'assemblea plenaria del Pontificio consiglio per la famiglia* (13. maggio 2006.), nav. dj., br. 13.

⁷³ Usp. BENEDETTO XVI, *Discorso all'apertura del convegno ecclesiale della diocesi di Roma su famiglia e comunità cristiana* (6 giugno 2005), u: PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Il Vangelo...*, nav. dj., br. 47.

nim pozitivizmom, koji smatraju ženidbu društvenom formalnošću osjećajnih veza, naglašava istinu i naravnu odrednicu ženidbe i obitelji.⁷⁴

3.1. Ženidba 'na pokus'

Među neredovita stanja, koja ugrožavaju ženidbu i obitelj, s vjerskoga i građanskoga gledišta, a čiji način života, pod utjecajem brzih kulturalnih promjena, postaje uobičajen, ubrajamo i 'brak na pokus'. Tzv. slobodne 'obiteljske' veze ubrajamo u neredovita stanja zbog toga što isključuju ženidbeni vez i ne ravnaju se prema crkvenomu nauku o ženidbi.⁷⁵

Budući da je čovjek po svojoj naravi usmjeren ženidbi, a ženidba zahtijeva ljubav i pravednost, prava i obveze, trajnost i zajedničko predviđanje budućnosti, što čovjeka učvršćuje i daje mu sigurnost i poticaj izgrađivanja i osmišljavanja zajedničkoga obiteljskog života, onda ženidbeno zajedništvo ne može biti 'na pokus', jer bi to bila izdaja ljubavi, tj. odbacivanje ženidbe radi osobnoga shvaćanja ljubavi. Danas se to, nekada neredovito stanje, pretvara i smatra redovitim, pa mnogi parovi, osobito mladi, ulaze u ženidbu 'na pokus', a stariji, većinom rastavljeni ili oni koji čekaju rastavu, prije ponovnoga sklapanja ženidbe žele biti sigurni u izbor.

Ženidbu 'na pokus' čine muškarac i žena koji se združuju da bi iskusili i uzajamno prilagodili svoje odnose u vidu bespriješkornoga para za koji žele da uspije stvarno, a ne samo spoznajno. Ustrašeni da će pogriješiti u izboru životnoga suputnika i bježeći od stvarnih ženidbenih obveza, odlučuju se za suživot 'na neko vrijeme', kako bi se uvjerali da ta veza može uspjeti onako kako oni žele ili očekuju, misle da će se tako najbolje uvjeriti odgovaraju li jedno drugomu. Premda taj oblik veze ne isključuje ženidbu, ipak se radi o pogibeljnom pokusu, trgovačkom načinu iščekivanja i uzajamnih uloga, naročito od onoga tko ne doživljuje sigurnim sebe ili izabranika.⁷⁶ U ženidbama 'na pokus', želi se steći svojevrsna sigurnost, a u začetku tih odnosa stoji nesigurnost ili unutarnja sigurnost mogućega razlaza, ako ne pođe u redu, bez pravnih i crkvenih

⁷⁴ BENEDETTO XVI, *Discorso al tribunale della Rota Romana in occasione dell'inaugurazione dell'anno giudiziario* (27. gennaio 2007.), u: PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Il Vangelo...*, nav. dj., br. 62.-67.

⁷⁵ Usp. S. NICOLLI, »Famiglie in situazione difficile o 'irregolare': una pastorale di accoglienza«, u: *Orientamenti pastorali* 11 (2003), str. 9.-16.; M. VIDAL, *Il matrimonio tra ideale cristiano e fragilità umana*. Teologia, morale e pastorale, Queriniana, Brescia, 2005., str. 213.-294.

⁷⁶ Usp. P. DONATI, *Manuale di sociologia della famiglia*, nav. dj., str. 256.-257.

posljedica, ali uglavnom ne mareći o duhovnoj praznini i posljedicama. Tako pile granu na kojoj sjede, jer ženidba između krštenika nije privremena ili 'na pokus' nego je vječno vjerna.⁷⁷ U tim se vezama, upravo radi toga što se živi kao u ženidbi, a to nije ženidba, otvara prostor lažnomu uvažavanju i međusobnoj 'glumi', pa se često, zbog osjećajne ugodnosti ili poslovne zauzetosti, zaboravljaju istinski upoznati, prihvatiti i voljeti, što među mnogim parovima, zbog određene navezanosti, može stvoriti koristonosnu povezanost, bez ostvarenja istinske ženidbe i obitelji, pa tako sklopljenoj ženidbi, zbog površnoga odnosa i zasićenosti, prijeti velika opasnost rastave.

Upuštanju u te veze pridonosi razbuktalo posvjetovljenje koje svoje pravo lice pokazuje upravo u odnosu prema čovjeku, smatrajući ga 'potrošnom robom' kojom se može samovoljno raspolagati neovisno o osobi čije dostojanstvo traži da bude odraz ljubavi i darivanja. Čovjeka se doživljava samo kao tjelesno biće koje treba zadovoljiti tjelesne potrebe, zapostavljajući duhovnu odrednicu. Uza sve pokušaje i nasrtaje uživalačkih zamki, iz čovjeka se ne može iskorišteniti dubinska naravna potreba za ljubavlju i sigurnošću. Međutim, današnji je čovjek poremetio ljestvicu vrjednota, prema kojoj živi u prividu, želeći se ostvariti u ženidbi 'na pokus', kao da su čovjek i ženidba kemijske tvari s kojima se smije vršiti pokus.⁷⁸ Tijelo i spolnost ograničavaju se samo na užitak, zaboravljajući da su oni stvarni znak darivanja cijele osobe, čega nema bez suradnje djelotvorne ljubavi, koju je Krist dao.⁷⁹ To se događa, jer se suvremena uljudba odvojila od prave istine o čovjeku kao osobi.⁸⁰

Shvaćanje ženidbe 'na pokus', u pastoralnom vidu, upućuje da među kršćanima, koji se opredjeljuju za takav oblik suživota, vlada posvjetovnjačeni odnos prema ženidbi. S jedne strane radi se o lošem odgoju ili vjerskoj popustljivosti, a s druge pastoralne radnike upozorava na potrebu širenja evanđelja. Ženidbe 'na pokus', koje često prekidaju s vjerskim životom, osobito

⁷⁷ Usp. FC 80.

⁷⁸ Kako bi bilo kad bi netko rekao da će najprije raditi kao liječnik i da će nakon određenog radnoga iskustva odlučiti hoće li upisati medicinski fakultet, pa se onda zaposliti trajno kao liječnik ili ako mu se ne sviđa taj pokusni posao, upisat će neki drugi fakultet? Ženidba je naravno usmjerenje i s njim se treba odnositi na prirodan način, što ženidba 'na pokus' nije.

⁷⁹ Usp. FC 80.

⁸⁰ 'Zato je na udaru globalista obitelj, kao temeljna institucija reprodukcije, odnosno stvaranja humanoga i duhovnoga čovjeka. Zato globalisti na stotine načina degradiraju i ismijavaju ljubav, vjernost u braku i ljude već otvoreno tjeraju na razvod braka i promiskuitet, nameću svjetonazor po kojemu je 'démodé' biti obiteljski čovjek, po kojemu je takav čovjek konzervativan i glup, neprilagođen.' Z. TOMAC, *Moj obračun s KGB-om. Komunistam, Globalizam, Bezboštvo*, Detecta, Zagreb, 2007., str. 158.

zapoštlavljanjem sv. mise, unose veliku pomutnju u obiteljski i pastoralni život, jer parovi ne mogu primati sakramente, a ako imaju djecu i ne vjenčaju se, onda djeci daju veoma loš primjer. Zbog toga upravo djeca trpe, osobito prigodom primanja sakramenata, a često ostanu bez ikakve vjerske pouke, što stvara ne-kršćansko ozračje.

3.2. *Kršćani u građanskim ženidbama*

Mnogi krštenici, zbog neznanja i loša odgoja ili »iz ideoloških ili praktičnih razloga, radije sklapaju samo građansku ženidbu, odbijajući ili odgađajući slavljenje crkvene ženidbe.«⁸¹ U komunizmu, crkvena ženidba nije, kao danas, imala građanske učinke. Tada su mnogi sklapali samo građansku ženidbu, jer nisu smjeli sakramentalnu. Danas se većinom sklapa crkvena ženidba s građanskim učincima⁸², mnogi to čine više iz običaja i to »površno i neodgovorno«, nego iz vjerskih uvjerenja. Neki katolici i danas sklapaju samo građansku ženidbu, jer nisu dovoljno dobro upoznali vjeru ili su izvan vjerskoga obzorja, zapustivši vjerski život, pa im kanonska ženidba nije važna u životu. Ima i onih koji svjesno biraju ženidbu 'na pokus', jer im to više odgovara. Premda se njihov položaj ne može izjednačiti s onima bez ikakve veze, jer oni, tražeći od države priznanje, prihvaćaju i obveze, ipak, s bogoslovno-pastoralnoga gledišta, Crkva ne prihvaća takav odnos prema ženidbi, pa takvi supruzi ne mogu primati sakramente, jer vjernike obvezuju vjerski propisi.⁸³ Pojava kršćana u građanskim ženidbama Crkvu ne može osloboditi od pastoralne brige za osobe u takvim stanjima, štoviše, trebao bi je potaknuti na usrdniji pastoralni rad.

4. *Neprikladnost priznavanja slobodnih veza*

Stalno se postavlja pitanje: što se misli pod *slobodnim vezama*, kojima neki građanski krugovi žele dati pravni i javni položaj, izjednačujući ih s obitelji utemeljenoj na ženidbi? Zajednička je odrednica, koja ih oblikuje, njihovo obilježje, izvanženidbena veza odnosno veza koja se temelji na odbacivanju

⁸¹ FC, 82.

⁸² Usp. *Ugovor između Svete Stolice i Republike Hrvatske o pravnim pitanjima*, čl. 13., u: HBK, *Ugovori između Svete Stolice i Republike Hrvatske*, GK, Zagreb, 1999.; usp. *Pismo biskupa Hrvatske o obliku sklapanja ženidbe* (4. lipnja 1999.), Službene vijesti Hrvatske biskupske konferencije, 1./1999., str. 9.-11.

⁸³ Usp. FC 82.; Usp. HBK, *Direktorij za obiteljski pastoral Crkve u Hrvatskoj*, nav. dj., br. 59.-60.

ženidbene odgovornosti⁸⁴, a dijele se na one koji se *ne žele* i one koji se *ne mogu* vjenčati.⁸⁵

U ženidbi se javno prihvaća sva odgovornost, koja proizlazi iz ženidbene privole, a prije svega čini dobro supružnicima, tj. pospješuje njihovo međusobno usavršavanje i pomaže cjelovitom odgoju i rastu njihove djece. To se odražava i na cijelo društvo čija se zbilja oslanja na vrjednute koje proizlaze iz različitih obiteljskih odnosa.⁸⁶ Slobodne veze čine, u određenom smislu, izopačenost koja razara cijelo društveno tkivo. Takve veze čine veliku nepravdu prema djeci, koja imaju pravo na obiteljsko zajedništvo i ljubav oca i majke. Umjesto da se društvo pobrine za 'ozdravljenje' tih veza, ono potiče njihovu širidbu i javno ih označuje imenom i stanjem ženidbe i obitelji ili ih odobrava na sličan način. Zapravo, one koji, radi snošljivosti, ozakonjuju istospolne zajednice, treba podsjetiti da je snošljivost zla nešto posve različito od odobravanja ili ozakonjenja zla.⁸⁷

Suvremeni društveni pravac, osobito pomoću sredstava priopćavanja, učilišnih i znanstvenih krugova, odobrava, potiče i uvjerava čovjeka da može željeti i izabrati spolnost različitu od one koja je predviđena po naravi i njezinom unutarnjom svrhom. Takvi svjetonazori smatraju da se može živjeti udvoje, na postojan ili nestalan način, u heteroseksualnim ili homoseksualnim odnosima. No, s čudorednoga stajališta, jasno je da takvi stavovi ne poštuju životnost ženidbene ljubavi, koja je svojstvena uvjetovanostima osobe-muškarca i osobe-žene pa nisu dostojni ljudske osobe. U tim su zahtjevima još odlučniji zagovornici vezā između istospolaca, koji izopačuju ljudsku spolnost u korijen i onemogućuju razumijevanje njezine naravi i svrhovitosti. Međutim, moje pitanje ovdje nije ulaziti u potonju čudorednu prosudbu tih čina, nego, s pastoralnoga stajališta, upozoriti na neprikladnost uzdizanja 'privatnih' probitaka u

⁸⁴ Usp. PAPINSKO VIJEĆE 'IUSTITIA ET PAX', *Kompandij socijalnog nauka Crkve*, KS, Zagreb, 2005., br. 227.: 'Slobodne veze, čiji se broj postupno povećao, temelje se na lažnom shvaćanju slobodnoga izbora pojedinca i na potpuno privatističkom postavljanju braka i obitelji.'

⁸⁵ Usp. F. D'AGOSTINO, »Riconoscere le convivenze? Le scorciatoie delle provocazioni«, u: Quaderni de 'L'Osservatore Romano', *La verità sulla famiglia*, nav. dj., str. 71.-74.

⁸⁶ Usp. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Famiglia, matrimonio e «unione di fatto»*, 25.-28.

⁸⁷ Usp. KONGREGACIJA ZA NAUK VJERE, *Promišljanja u svezi sa zakonskim prijedlozima o priznavanju zajednica istoga spola*, Verbum, Split, 2003., str. 5.: 'Suočene s pojavom zajednica istoga spola, koje stvarno postoje, civilne vlasti zauzimaju različite stavove: ponekad se ograničavaju na toleriranje te pojave; ponekad promiču zakonsko priznanje takvih zajednica uz izgovor da se, s obzirom na neka prava, izbjegne diskriminacija onih koji žive s osobom istog spola; u nekim slučajevima čak favoriziraju zakonsku jednakost zajednica istoga spola s brakom u pravom smislu riječi, ne isključujući ni priznanje pravne sposobnosti za posvajanje djece.'

područje javnosti i na zakonsko priznavanje tih veza⁸⁸, koje se predstavljaju kao da su na razini ženidbe i obitelji i kao da bi njihov pristup životu, tobože, bio zajedničko dobro, koje treba štititi, štoviše promicati. Na tragu rečenoga, jedna je stvar živjeti zajedno s tim nenaravnim stanjem zbog toga što ga mnogi slobodno izabiru, misleći da je to stanje potpune sreće, a druga stvar je javno odobriti te stavove i neprirodna stanja, koja mogu prouzročiti nesagledivu štetu naravnoj ženidbenoj ustanovi i cijelomu društvu.⁸⁹

Svakako treba naglasiti da sve tzv. slobodne veze nemaju isti društveni utjecaj ni iste svrhe. Osim što se radi o izvanženidbenim vezama, njihov bi se način ponašanja, koji ih označuje, mogao opisati na sljedeći način: 1) činjenica da se radi o 'slobodnim' vezama govori da im manjka unutarnja pravna oznaka na temelju koje se, u javnosti, mogu prikazati kao takve; 2) pretpostavljaju suživot popraćen spolnim odnosima; 3) imaju djelomičnu sklonost stalnosti, koja ih razlikuje od povremenih veza, i koja ne obuhvaća ženidbene dužnosti niti traže postojanost osnovanu na ženidbenomu vezu, jer je oznaka tih veza upravo to što ne priznaju ženidbeni vez; 4) njihova je označnica trajna nepostojanost i otvorena mogućnost prekida suživota; 5) u slobodnim se odnosima uočava istodobno isključivost, ako veza nije mnogoženstvena, te postoji neka 'obveza', više ili manje izričita, o uzajamnoj 'vjernosti', tako reći, dok traje odnos; 6) te se veze načelno ne obvezuju porodom, premda djecu mogu prihvatiti kao plod okolnosti.⁹⁰ Suživot je u slobodnim vezama pravno definiran *more uxorio*, tj. 'kao u ženidbi'. S druge strane, ako država priznaje prava obitelji kao naravnoj ustanovi utemeljenoj na pravu, izostankom ženidbe, takav suživot nije priznat, što prouzrokuje pravne i životne poteškoće: npr., kada jedno od njih umre tko je pravno nasljednik imovine, komu pripada mirovina?; ako imaju djecu, tko ima nasljedna prava?; u rastavi, komu pripada zajednički stečena pokretna imovina?, pravna nemogućnost obiteljskoga poduzetništva, u prometnoj pogibelji tko treba nadoknaditi štetu, itd.⁹¹

⁸⁸ *Isti*, 6.: 'Svaki zakon što ga donesu ljudi ima snagu zakona utoliko koliko je u skladu s naravnim moralnim zakonom, koji ispravan razum prepoznaje, te ukoliko osobito poštuje neotuđiva prava svake osobe. Zakoni skloni zajednicama osoba istoga spola protivni su ispravnom razumu jer zajednici dviju osoba istoga spola daju pravne sigurnosti slične onima koje uživa ustanova braka. Razmišljajući o vrjednotama u igri, država ne bi mogla ozakoniti te zajednice, a da ne iznevjeri dužnost promicanja i zaštite ustanove braka koja je bitna za opće dobro.'

⁸⁹ Usp. V. MARANO, *Il problema delle unioni di fatto, nel diritto dello stato e nell'insegnamento della Chiesa*, u: F. D'AGOSTINO E L. SANTOLINI (a cura di), *Famiglie e convivenze*, nav. dj., str. 81.-96.

⁹⁰ Usp. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Famiglia, matrimonio e »unione di fatto«*, 4.

⁹¹ Usp. F. TAVANO, *Separati, divorziati, conviventi. Diritti e doveri*, Edizioni FAG, Milano, 1998., str. 103.-113.

Zapravo, osobe koje su oženjene, kao zajednički nositelj, izravno preuzimaju prava⁹² i dužnosti, a osobe u slobodnim vezama to potvrđuju dopunskim izjavama. Iz spomenutoga se može naslutiti zašto toliki zahtjevi za odobrenjem tih veza koje traže ženidbena prava, ali ne i dužnosti.

Premda su spomenute točke i poteškoće uglavnom zajedničke slobodnim vezama, ipak treba reći da je njihova podjela veoma različita, ovisno o okolnostima i razlozima koji ih uzrokuju. Postoje slobodne veze koje su smišljene kao zamjena (alternativa) ženidbe, ali postoje i druge, koje nisu tako nastale, nego su ih prouzročile različite okolnosti.

Glede zamjenskih ciljeva također postoje različite pobude. Između ostalog neki odbacuju ženidbu iz ideoloških razloga i smatraju je neprihvatljivom i svojevrsnim oblikom nasilja pa se odlučuju za zamjenski izbor spolnoga života. Također se navode gospodarstveni ili pravni razlozi. Neke su slobodne veze posljedica određenoga izbora. Slobodne veze 'na pokus' često su među onima koji se u budućnosti kane vjenčati, ali još nemaju zrelu odluku za ženidbu, pa svoju ženidbu 'na pokus' uvjetuju sjedinjenjem bez ženidbenoga veza. To bi bilo neko uvjetovano predženidbeno stanje.⁹³ U drugim se primjerima slobodne veze sklapaju kao zamjena ženidbe, između rastavljenih osoba.⁹⁴ Razlozi slobodnih veza često su dublji, tj. odraz su površnoga shvaćanja, koji nedovoljno poštuje spolnost, bježi od žrtve, popraćen pragmatizmom i užitkom, izbjegava odgovornost, stalnost i trajnu povezanost, prava i dužnosti svojstvene ženidbenoj ljubavi.

Treba razlikovati i okolnosti. U nekim zemljama brojne slobodne veze ne nastaju iz ideoloških razloga nego zbog izostanka prikladnoga odgoja i siromaštva, obezvrjeđenja ili nedovoljnoga navještaja evanđelja. Neke slobodne veze svoje stanje nastoje opravdati kulturom u kojoj žive. Tako primjerice u društvima u kojima je više od stoljeća bila ozakonjena rastava, ženidba je izgubila svoj smisao i sadržaj. Naposljetku, postoje stanja u kojima obiteljski, gospodarstveni i uvjeti sredine dovode do stvarne nepravde, koja priječi ili otežava sklapanje ženidbe. U takvim je primjerima moguće naći slobodne veze, koje, već od početka, sadržavaju ispravnu ženidbenu nakanu i u kojima se supružnici smatraju povezani kao muž i žena i trude se ispuniti svoje ženidbene i obiteljske

⁹² Usp. FC 46.

⁹³ Usp. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Famiglia, matrimonio e «unione di fatto»*, 5.

⁹⁴ Usp. I. DŽINIĆ, *Pastoral s rastavljenima te rastavljenima i ponovno civilno vjenčanima u Hrvatskoj. Izazov za dijakoniju u Crkvi*, Diacovensia, Đakovo, 2006.

dužnosti. U tim bi okolnostima pastoralni rad trebao bitno biti usmjeren na uređivanje tih veza sklapanjem ženidbe, ukrepljenjem ili ozdravljenjem, ovisno o potrebi.⁹⁵

Neki drugi primjeri suživota tih veza mogu biti radi 'skrbničkih' razloga. Tako npr. neke osobe u starijoj dobi žive u slobodnoj vezi jer se boje da im sklapanje ženidbe ne bi nanijelo poreznu štetu ili da bi zbog toga izgubili mirovinu. Vjerojatno tada nije posve isključena istinska želja oženiti se. Premda se ne mogu izjednačiti sve slobodne veze, ipak nijedna od njih ne može biti priznata ni izjednačena sa ženidbom i obitelji.

Osim što se kod tih veza radi o ćudorednom neredu, s pastoralnoga stajališta te se osobe ne mogu ispovijedati niti pričešćivati, ne mogu biti kumovi na krštenju ni na potvrdi itd., ali u njihov život »treba unijeti svjetlo Božje riječi«⁹⁶. Prema tomu, s pastoralnoga vida veoma je važno razvijati sustavni i umreženi pastoral obitelji, što se kod nas ne čini na narodnoj razini, koji će nastojati oko ženidbenih i obiteljskih izazova i pokušati ukloniti zapreke, da bi se mogle vršiti ženidbene i kršćanske dužnosti.⁹⁷ Ipak, takva stanja nemaju načelne poteškoće, na koje se odnose, kada se govori o zahtjevima javnoga i institucionalnoga priznanja slobodnih veza kao takvih sa zakonske strane, jer ove potonje veze teže istinskoj ženidbi, i, ovisno kolika je istinska želja za ženidbom, mogu se dovesti do ženidbenoga veza. U pastoralnom smislu također treba se brinuti o razlikama ženidbe i slobodnih veza i njihovim posljedicama i na to upozoriti vjernike, a osobito mladež.

Svakako treba znati da se bitna razlika očituje i u tomu što ženidba ima unutarnju naravnu odrednicu, koja zahtijeva da je država prizna, štiti i potiče, jer ni država, ni politika, ni pravo ne stvaraju obitelj. Ona je starija od njih, a slobodne veze stječu zakonsko pravo samo snagom državnih zakona. Državna vlast čini tešku nepravdu i zlorabu izjednačavajući slobodne veze s obitelji utemeljenoj na ženidbi.

Slobodne veze, treba istaknuti, heteroseksualne ili istospolne, ne odgovaraju unutarnjim zahtjevima ljudske naravi, pod kojom se ne podrazumijeva izvanjska stvarnost slobode, nego ono što se odnosi na dostojanstvo ljudske osobe. Osim toga, vezi između istospolnih⁹⁸ osoba manjkaju pretpostavke za

⁹⁵ Usp. PONTIFICIO CONSIGLIO PER LA FAMIGLIA, *Famiglia, matrimonio e »unione di fatto«*, 6.-7.

⁹⁶ EE 93.

⁹⁷ Usp. FC 81.

⁹⁸ S. ZEC, »Homoseksualnost i kanonska ženidba«, u: *Riječki teološki časopis* 15 (2007.) 1, str. 203.-218.

bilo kakvo ujedinjenje spolnosti, koja se, po svojoj naravi, temelji na različitosti i dopunjenosti između muškarca i žene, što se tiče unutarnje odrednice ljudske osobe. I društvo treba na sve načine isticati da je ženidba jedini savez između muškarca i žene, koji dopušta izgradnju odnosa, koji imaju u sebi moć voditi prema dobru i ostvarivosti osobe u potpunomu darivanju njezine spolne odrednice, prema dobru supružnika i djece, rođene u njihovoj ženidbenoj vezi.

Zaključak

Pojava i zakonsko priznavanje slobodnih veza s pravom zabrinjava Crkvu jer razvrgava bit ustanove ženidbe i obitelji. Za kršćane je obitelj, utemeljena na ženidbi između muškarca i žene, jedini dopušten ženidbeni oblik, koji je uzdignut na dostojanstvo sakramenta. Ona je prirodno mjesto uzajamne brige i otvorenosti životu. Povlašteni je prostor u kojemu se ostvaruje osoba, iz kojega izrasta i na kojemu se temelji ljudsko društvo.

U suvremenim kulturalnim zastranjenjima Crkva strahuje jer se priznavanjem stanja sličnih, ali ustrojstveno različitih od obitelji, obezglavljuje ljudski i kršćanski pristup životu, te se, osim trajne ženidbene veze, jednogamnoga i heteroseksualnoga obiteljskog stanja, odobravaju nepostojane, trenutačne i promjenjive veze. Načinom života tih veza ozbiljno se, ne samo načelno, nego i životno, veoma ubrzano mijenja kultura i smisao ženidbe i obitelji. Također je opasnost da se izgubi čudoredni osjećaj te da, i vjernici, koji nisu dobro upućeni u značenje ženidbe, priznanjem tih veza, još više počnu miješati što je zakonski odobreno s onim što je čudoredno dopušteno.

Osobito je zabrinjavajuće što mnoge države u svojim zakonima odobravaju istospolne veze, koje se postupno u svemu izjednačavaju s obiteljskim stanjem. U društvu se, različitim sredstvima, bilo priopćajno, gospodarstveno, politički, kulturalno itd., stvara ravnodušnost te zbog manjka prosudbene svijesti, društvene neosjetljivosti ili zbog straha i neznanja, prešutno odobravaju takve zakonske nerazborite odredbe. Treba poštovati dostojanstvo svake osobe, što Crkva neprestano naučava. Međutim, zakonodavci, niječući istinu i antropološko uporište ženidbe i obitelji, ponižavaju dostojanstvo osobe i preziru cijelo društvo.

S pastoralnoga stajališta postavlja se pitanje što kršćanska zajednica stvarno čini za očuvanje vrijednosti ženidbe i obitelji. U pastoralnom radu na 'njivi Božjoj' svi su odgovorni, svatko na svoj način. Stoga su u pastoralnom

radu nedovoljne 'tečajne' pripreme pa pastoralni radnici ne smiju šutjeti i povući se, nego odvažno, 'bilo zgodno ili nezgodno' zagovarati istinu o ženidbi, 'ne plašeći se ni u čemu protivnikā' (Fil 1, 28). U doba posustaloga pastoralnog žara treba razvijati sustavni pastoral ženidbe i obitelji, stvarati svjetovne, crkvene i građanske, obiteljske zajednice i udruge koje će pastoralnim, zakonskim, političkim i drugim sredstvima produbljivati razumski odnos i svijest prema ustavi ženidbe i obitelji. U grčevitoj borbi za razborit odnos prema životu, nužno je u župnoj zajednici, kao 'krajnjem mjestu očitovanja Crkve', razvijati svijest odgovornosti i pastoralne zauzetosti te osobito kod djece i mladeži poticati i produbljivati ispravan stav prema životu, ženidbi i obitelji, jer u suprotnom, kultura koja bezumno ruši svoje temelje nema budućnost.

LIFE IN OPEN RELATIONSHIPS AND TRIAL MARRIAGES – CHRISTIANS IN CIVIL MARRIAGES

Alojzije Čondić, Split

Summary

At a time when marriage and family as the 'fundamental institutions of existence in every society' are threatened, it is needless to ask ourselves whether the modern civilization is in contradiction. It is more appropriate to seek the way how to get out of it. The author endeavors to describe the circumstances and to refer to the consequences arising from living in irregular relationships subsequent to disparagement of marriage and family. By means of theological and pastoral judgment he first and foremost illustrates how the cultural changes reflect on the institution of marriage and family. Thereafter he addresses the emergence of different forms of open relationships in the society, the indispensability of adequate knowledge about the institution of marriage, the gradual contestation of marriage in the social environment and the creation of an unnatural cultural atmosphere, which is especially contributed to by the ideology of gender. The author presents the attitude of the Church's Magisterium about open relationships. He portrays the frequent fact of living in a »trial« marriage and the commitment of the Christians to the civil marriage. In the end of the article he discusses the inappropriateness of approval of open relationships.

Key words: *marriage, family, open relationships, same-sex relationships, person, nature, society.*